20 Yanvar qırğını Azərbaycana qarşı törədilən tarixi xəyanət və cinayətlərin davamı idi

XX əsrdə Rusiya imperiyasının qədim Moskva şəhərini özünə mərkəz seçmiş kommunist rejiminin Azərbaycana qarşı törətdiyi və bais olduğu soyqırımı, deportasiya və faciələr silsiləsinin açıq və qanlı səhifəsi olmuş 20 Yanvar faciəsinin 30-cu ildönümü yaxınlaşdıqca duyğu və düşüncələrimiz yenidən bəşəriyyətə qarşı törədilmiş kütləvi cinayətlər sırasında davamlı ittiham hədəfi olan və daim lənətlənən bu amansız qırğının tarixçəsinə, onun səbəb və nəticələrinə yön alır.

Qanlı qırğının törədildiyi anlarda və saatlarda olduğu kimi, aradan keçən 30 ilin zirvəsindən də görünən həqiqət dəyişməzdir: Saxta qardaşlıq şüarları, qanlı inqilab və davamlı zülm üzərində bərqərar olmuş sovet imperiyası Azərbaycana ögey və düşmən münasibətini mövcudluğunun son dönəmində daha qəddarlıqla nümayiş etdirərək, ərazi bütövlüyünü qorumaq üçün haqq mübarizəsinə qalxmış xalqımızın iradəsini qırmaq, onu susdurmaq üçün heç bir təqsiri olmayan insanları güllələbaran elədi.

Bu xəyanət və qəddarlığa qarşı xalqımızın ilk dəqiqələrdən göstərdiyi sarsılmaz dəyanət siyasi-mənəvi vulkan kimi püskürdü, qarşısıalınmaz azadlıq mübarizəsinə çevrilərək qırmızı imperiyanın tarix səhnəsindən getməsinin zəruriliyini digər xalqlara da aydın surətdə anlatdı. Sovet imperiyasının ömrünü uzatmaq adı ilə cəfəng yenidənqurmaya start vermiş sonuncu SSRİ-nin rəhbəri bədnam Mixail Qorbaçovun 1990-cı ilin 19–20 yanvar gecəsində Bakıya lüzumsuz hərbi müdaxiləyə əmr verməsi yaxın tariximizdə onun başçılıq etdiyi ittifaq dövlətinin dağılmasına və özünün siyasi iflasına verdiyi həlledici fərman kimi dəyərləndirilir.

Ən yeni tariximizə "Qanlı yanvar", "Əsarətin son gecəsi", "Azadlığın ilk səhəri" epitetləri ilə düşmüş 20 Yanvar qırğınının üçüncü onilliyinin tamam olduğu ərəfədə müsahibimiz çar Rusiyası, bolşevik inqilabı və SSRİ dövlətinin mövcud olduğu dövrlərdə Azərbaycana qarşı törədilmiş soyqırımlar, deportasiyalar, ərazilərin itirilməsi, davamlı repressiyalar tarixinin tanınmış tədqiqatçısı– AMEA Tarix İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Cəbi Bəhramovla söhbətimiz də bütün bunlar barədədir.

– Cəbi müəllim, tarixçilərimiz, siz də daxil olmaqla, 20 Yanvara gələn yolun yaxın– Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən start götürən və uzaq–Rusiyanın Şimali Azərbaycanı işğal etməsindən baş alıb gələn, bolşeviklərin bu işğalı təzələməsi ilə davam etdirilən faciə və cinayətlərin əhatəli xronikasını dərindən araşdırıb sistemləşdirmişlər.

– Bəli, 20 Yanvara gələn yolun 2 əsrə yaxın tarixi var. Çar Rusiyası Azərbaycanı iki yerə ayırandan sonra tutduğu ərazilərə Arazın o tayından erməniləri kütləvi surətdə köçürməklə Qafqazda möhkəmlənmək, mövcudluğunu qorumaq üçün etnik münaqişələr ocağı yaratmışdır. Bu prosesin əvvəlində Azərbaycanın tarixi qərb torpaqlarında erməni vilayəti və quberniyası yaradılmış, onlar daim soydaşlarımıza qarşı düşmənçiliyə yönləndirilmişdir. Tarixdən məlumdur ki, vətəni, torpağı, daimi yaşayış yeri olmayan ermənilər dünyaya səpələnərək günləri xoş keçən yerlərdə ömür sürmüşlər. Yerli şəraitə "uyğunlaşmağı", güclülərə "xidmət göstərməyi" yaxşı bacaran bu "alət millət" daim xəyanətkarlıq, satqınlıq "nümunəsini" də ortaya qoymuşdur.

Erməni toplumunun bu xislətlərindən yararlanmağa çalışan güclü dövlətlər zaman-zaman onların "xidmət"lərindən bəhrələnmişlər. Əvəzində, Azərbaycan torpaqları hesabına dövlət qurmalarına belə, kömək göstərərək lazımi şərait yaratmışlar. Arxalarında güc hiss edəndə isə bu gəlmə xalq azğınlaşmış və qəddarlaşaraq kütləvi qırğınlar törətmişdir. Belə soyqırımlarının hədəfi isə, ilk növbədə, azərbaycanlılar olmuşdur.

Bir əsr bundan əvvəl – 1918-ci ilin mart–aprel aylarında bədnam Bakı Sovetinin mandatı altında fəaliyyət göstərən daşnak-bolşevik silahlı dəstələrinin törətdiyi soyqırımı isə qəddarlığı və amansızlığı ilə seçilmiş, Azərbaycanın əyalətlərinə də yayılmışdır. 1920-ci ildə bolşeviklər Qərbi Azərbaycanda ermənilər üçün sovet respublikası yaradandan, 1923-cü ildə isə ölkəmizin qədim və mərkəzi bölgəsi olan Qarabağı da iki yerə bölərək dağlıq hissədə erməni muxtariyyəti elan edəndən sonra ermənilər "Böyük Ermənistan" xülyasına düşərək ərazilərini Azərbaycan torpaqları hesabına genişləndirməyə başlamışlar. Onlar "erməni soyqırımı" mifini uydurmuş, qonşu Türkiyəyə də ərazi iddiaları irəli sürmüşlər.

– İkinci Dünya müharibəsinin sonuna yaxın "dünya xəritəsinə növbəti redaktələr" aparılacağına ümid bəsləyən millətçi-separatçı erməni dairələri yenidən fəallaşmışdılar...

– Dünya müharibəsinin qurtarmasına 115 gün qalmış, yəni 1945-ci il aprelin 19-da bütün ermənilərin katolikosu– baş patriarxın müavini, arxiyepiskop Gevorq Çeorekçiyan SSRİ dövlətinin rəhbəri İ.Stalinə 11 bənddən ibarət ərizə ilə müraciət edir və onunla görüşür. Bu görüş zamanı sovet diktatoru katolikosa xarici ölkələrdə yaşayan ermənilərin Ermənistan SSR-ə köçürüləcəyini və bundan əlavə, Türkiyə Cümhuriyyətindən qondarma "Qərbi Ermənistan" adlanan torpaqların geri alınacağını söyləyir. Katolikosun ərizəsinin üstünə "Razıyam. Xalq Komissarları Sovetinin sədri İosif Stalin. 19.04.45-ci il" dərkənarını qoyur. 1945-ci il noyabrın 21-də SSRİ XKS "Sovet Ermənistanına xarici ölkələrdən ermənilərin qaytarılmaları ilə bağlı tədbirlər" haqqında 2947 saylı qətnamə qəbul edir.

Bu qərarı alan Ermənistan SSR-in rəhbəri G.Arutyunov İ.Stalinə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistan SSR-in tərkibinə daxil edilməsi ilə bağlı məktubla müraciət edir. İ.Stalin məktubu G.Malenkova ünvanlayır və məsələni Azərbaycan rəhbəri M.Bağırovla müzakirə etməyi tapşırır. 1945-ci il noyabrın 28-də ÜİK(b)P MK-nın katibi Azərbaycan rəhbərinə teleqram vurur. Qarabağın Azərbaycan torpağı olması ilə bağlı 6 tarixçi alimin elmi arayışını alan M.Bağırov 10 dekabr 1945-ci il tarixdə "tam məxfidir" qrifi ilə ÜİK(b)P MK katibi G.Malenkova göndərdiyi elmi cəhətdən əsaslandırılmış cavab məktubunda sovet hakimiyyəti (1921–1929-cu illərdə Ermənistan SSR-ə verilən torpaqların ümumi sahəsi 20,8 min kvadratkilometr təşkil etmişdir - C.B.) illərində ilk dəfə itirilmiş Azərbaycan torpaqları problemini qaldırır və bununla da erməni millətçi dairələrinin planlarının pozulmasına nail olur.

Lakin rədd cavabı verilməsinə baxmayaraq, 1946-cı il oktyabrın 19-da SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin xarici ölkələrdə yaşayan ermənilərin Ermənistan SSR ərazisinə köçürülməsi ilə bağlı "Xarici ölkələrdən "vətənləri" Sovet Ermənistanına qayıdan milliyyətcə erməni olan şəxslərin SSRİ vətəndaşlığı almaq qaydaları haqqında" adlı qərarı verilir. Xarici ölkələrdə yaşayan ermənilərin Ermənistan SSR-ə repatriasiyası "Daşnaksütyun" partiyasının 1947-ci ilin iyununda keçirilmiş XIV konqresinin qəbul etdiyi qərarlarla bilavasitə bağlı idi. Bu qərarlarda isə repatriasiyanın "azərbaycanlıların yaşadıqları torpaqların boşaldılması və Ermənistan sərhədlərinin genişləndirilməsi" şəraitində baş verdiyi iddia edilirdi. Bu işə erməni Qriqoryan kilsəsi də xeyir-duasını vermişdi. Bu qərara əsasən, Ermənistan SSR ərazisindən deportasiya və etnik təmizləmə nəticəsində 100 min nəfərdən çox azərbaycanlı zorla köçürülmüş və ya köçməyə məcbur edilmişdi. Deportasiya tədbirləri Ermənistan SSR-in 22 rayonunu əhatə etmiş və əsasən azərbaycanlıların ən qədim zamanlardan yaşadıqları ərazilərdə həyata keçirilmişdi.

1953-cü ildə İ.Stalinin vəfatından sonra SSRİ dövləti rəhbərliyində baş verən dəyişikliyə ümid bəsləyən erməni Qriqoryan kilsəsi və Ermənistan SSR rəhbərliyi DQMV ərazisinin Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi haqqında bu dəfə N.Xruşşova müraciət edir. 1958-ci ildə erməni Qriqoryan kilsəsinin başçısı II Vazgen Bakıya gəlir və o zaman Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin sədri olan Sadıq Rəhimovla görüşür. S.Rəhimovdan çox sərt rədd cavabı alan II Vazgen SSRİ rəhbərliyinə şikayət edir. Lakin mərkəzi hökumət qaldırılan məsələnin nə qədər təhlükəli olduğunu anlayaraq onu müzakirə etməkdən çəkinir.

XX əsrin 60-cı illərinin ortalarında Ermənistan SSR-də növbəti dəfə antiazərbaycan təbliğatı geniş miqyas almağa başladı. Azərbaycan SSR DQMV-də yaşayan ermənilər Ermənistan SSR rəhbərliyinə çoxsaylı müraciətlər ünvanlayaraq sözdən işə keçməyi tələb etməyə başladılar. 1964-cü il mayın 18-də onların N.Xruşşova ünvanladıqları yeni müraciət bu sözlərlə bitirdi: "Biz Dağlıq Qarabağ məsələsinə dair qərarın təcili qəbul olunmasında təkid edirik: ya muxtar vilayət və ermənilərin yaşadıqları ətraf rayonlar Ermənistana birləşməlidir, ya da onlar birbaşa SSRİ-nin hissəsi olmalıdır".

1966-cı ilin avqustunda Sovet İttifaqı KP MK-nın Baş katibi L.Brejnevin ünvanına göndərilən və altında minə qədər erməni "ziyalı"sının imzası olan məktubda isə deyilirdi: "Qarabağ ərazisinə və milli tərkibinə görə Ermənistanındır, quruluşuna, mənəvi dünyası və məişətinə görə Ermənistanındır, Qarabağın tarixi Ermənistanın tarixidir, Qarabağın dili, incəsənəti və ədəbiyyatı ermənilərindir. Nəzərə alınsa ki, Ermənistan SSR mövcuddur, onun ayrılmaz hissəsini süni şəkildə Sovet Ermənistanından ayırmaq məqsədəuyğun deyil".

Ermənistan SSR-in elm və mədəniyyət xadimlərinin Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının XXIII qurultayına müraciəti" adlı bu məktub haqqında 1966-cı il sentyabrın 30-da Ermənistan KP MK-nın birinci katibi A.Koçinyanın və Nazirlər Sovetinin sədri B.Muradyanın Sovet İttifaqı KP MK-ya ünvanladıqları məktubda da məlumat verilir.

Həmin vaxt Azərbaycan SSR DTK sədri işləmiş Heydər Əliyevin 1967-ci il iyunun 26-da Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi V.Axundova yazdığı 10/579 №-li məxfi məktubda deyilirdi ki, iyun ayının 23-dən 24-ə keçən gecə Xankəndində bəzi küçələrdə erməni dilində yayılmış vərəqələrdə Azərbaycan SSR-in Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti ərazisinin Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi tələb edilir və millətçi fikirlər irəli sürülür. Az sonra Xankəndində azərbaycanlılarla ermənilər arasında münaqişə də olmuş və qan tökülmüşdü.

1967-ci il hadisələri hələ uzun müddət respublika rəhbərliyini gərginlikdə saxladı. Heydər Əliyev 1967-ci ildə Azərbaycan SSR DTK-nın hazırladığı hesabatda DQMV ətrafında yaranmış vəziyyəti təhlil edərək yazırdı: "Ermənistan SSR-dən Xankəndiyə gələn şəxslər burada, guya, DQMV-nin Ermənistan SSR-yə birləşəcəyi haqqında müxtəlif şayiələr yayırdılar, bununla bağlı xüsusi hazırlanmış müraciətlər üçün imzalar toplayırdılar, "Qarabağ ermənilərinə çağırış" adlı millətçilik ruhunda yazılmış müraciətləri və digər təxribat xarakterli çap materiallarını kütləvi şəkildə buraya gətirərək yayırdılar". 1968–1969-cu illərdə də Dağlıq Qarabağda erməni millətçilərinin təxribatları davam etdi. 1968-ci ildə Ermənistan SSR-in Şəmşəddin rayonu ilə Azərbaycan SSR-in Gədəbəy rayonu arasında torpaq zəminində münaqişə baş verdi.

1969-cu ildə Heydər Əliyev hakimiyyətə gələndən sonra ermənilərin növbəti oxları daşa dəydi və onlar ciddi ehtiyatlanaraq bir müddət gözləmə mövqeyi seçdilər. 1977-ci ildə SSRİ-nin yeni konstitusiyası qəbul ediləndə isə Ermənistan SSR rəhbərliyi erməni Qriqoryan kilsəsinin təhriki ilə yenidən Azərbaycan SSR-in DQMV ərazisinin Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi ilə bağlı SSRİ mərkəzi hökumətinə müraciət etdi. Məsələdən xəbər tutan Azərbaycan rəhbəri Heydər Əliyevin atdığı qəti

addımlar nəticəsində ermənilərin çirkin niyyəti baş tutmadı.

Heydər Əliyev SSRİ rəhbərliyində təmsil olunduğu dövrdə isə onun böyük nüfuzu və səlahiyyəti erməni Qriqoryan kilsəsini və erməni millətçi-separatçılarını çox narahat edirdi. Kremldə yüksək mövqe qazanmış erməni başbilənlərin təhriki ilə M.Qorbaçovun 1987-ci il oktyabr ayının 20-də Heydər Əliyevi SSRİ rəhbərliyində tutduğu yüksək vəzifədən uzaqlaşdırması düşmən qüvvələrin öz çirkin və cinayətkar niyyətlərini reallaşdırmaq ümidlərini daha da artırdı. Rəsmi Moskva 1987-ci ilin noyabrında Parisdə M.Qorbaçovun iqtisadi məsələlər üzrə müşaviri olan akademik Abel Aqenbekyanın dili ilə Qarabağ hərəkatına müsbət münasibətini qeyri-rəsmi olsa da bütün dünyaya bildirməkdən çəkinmədi. A.Aqanbekyan "Humanite" qəzetinin 18 noyabr 1987-ci il tarixli sayında dərc olunmuş müsahibəsində Azərbaycan SSR ərazisi olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistan SSR-yə verilməsinin məqsədəuyğun olmasını və bu barədə dövlət başçısına təklif verdiyini bildirdi.

– Bütün bunlar o yerə gətirib çıxardı ki, ermənilər öz təsirlərinə saldıqları M.Qorbaçovun Azərbaycana bədxah münasibətinə arxalanaraq 1988-ci ilin əvvəlində Azərbaycana qarşı açıq ərazi iddiası ilə mübarizəyə qalxdılar.

M.Qorbaçov hakimiyyətə gələndən sonra Ermənistanda yaradılmış millətçi-separatçı "Qarabağ" komitəsinin Azərbaycan SSR-də, xüsusən, DQMV-də uzun müddət gizli fəaliyyət göstərən yerli təşkilatı "Krunk" adı altında açıq fəaliyyətə başladı. 1988-ci il fevralın 13-də, nəhayət, Xankəndində erməni millətçilərinin ilk davamlı mitinqləri başladı. Bu zəmində DQMV XDS-nin sessiyası vilayətin Azərbaycandan ayrılıb Ermənistana birləşdirilməsi barədə qanunazidd qərar qəbul etdi. Martın 2-də "DQMV-nin Ermənistanla yenidən birləşdirilməsi uğrunda mübarizə komitəsi"– iri müəssisə rəhbərlərini birləşdirən "55-lər komitə"si yaradıldı.

1988-ci il fevralın 26–27-də SSRİ dövlət xüsusi xidmət orqanlarının razılığı ilə ermənilər Azərbaycan SSR-in Sumqayıt şəhərində antiazərbaycan təxribatı törətdikdən sonra bunu bəhanə edərək Ermənistan SSR ərazisindən, öz tarixi etnik torpaqlarından– İrəvan şəhəri də daxil olmaqla, 185 kənddən və başqa yaşayış məntəqələrindən 250 min azərbaycanlı deportasiya olundu. Onlara məxsus 31 min ev, şəxsi təsərrüfat, 165 kollektiv təsərrüfatın əmlakı talandı. 214 nəfər öldürüldü, 1154 nəfər yaralandı, yüzlərlə adama işgəncə verildi və qız-gəlinlərin namusu təhqir olundu.

1988–1989-cu illərdə Ermənistanın hərbi-ideoloji təcavüzünün güclənməsi nəticəsində deportasiya olunan bütün azərbaycanlı əhali Azərbaycana pənah gətirdi və bu da öz növbəsində respublikada ictimai-siyasi sabitliyin gərginləşməsinə səbəb oldu. SSRİ hökuməti Azərbaycan xalqına qarşı düşmən siyasəti yeritdi. Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü genişləndi.

– M.Qorbaçovun rəhbərlik etdiyi ittifaq dövləti Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü qorumalı olduğu halda, 2 il müddətində açıq-gizli surətdə erməni separatçılığının tərəfində oldu, münaqişənin alovlanıb müharibə həddinə çatmasına şərait yaratdı. Xalqımız 1990-cı ilin yanvarında haqq tələbi ilə qətiyyətlə ayağa qalxanda isə sonuncu sovet diktatoru Bakıya və bölgələrə zəhmli hərbi qüvvə yeridib kütləvi qırğın törətdi. Bu müdhiş beynəlxalq cinayət xalqımızın SSRİ rəhbərliyinə olan son ümidini də puça çıxardı...

-Nə qədər ədalətsiz olsa da, 1990-cı il yanvarın 20-də SSRİ prezidenti M.Qorbaçov ermənilərin ərazi iddialarına qarşı kütləvi etiraz edən Azərbaycan xalqını cəzalandırmaq üçün SSRİ və Azərbaycan SSR-in konstitusiyalarını və respublikanın suveren hüquqlarını pozaraq Bakı şəhərinə və bəzi bölgələrə qoşun yeridilməsi haqqında fərman verdi. Bununla ittifaq dövləti səviyyəsində Azərbaycan xalqına qarşı qanlı soyqırımı cinayəti törədildi.

SSRİ dövlətinin bu cinayətinə qarşı ilk etiraz səsini qaldıran görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev oldu. O, 1990-cı il yanvarın 21-də Azərbaycan SSR-in Moskva şəhərindəki Daimi Nümayəndəliyinə gələrək SSRİ dövlətini M.Qorbaçovun Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi soyqırımı cinayətində ittiham etdi və onun bu etirazı bütün dünyada böyük əks-sədaya səbəb oldu. SSRİ dövlətinin Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi cinayətə etiraz olaraq Heydər Əliyev 1990-cı ilin iyulunda Sov.İKP sıralarını tərk etdiyini bəyan edərək vətəni Azərbaycana qayıtdı.

Naxçıvandan respublika parlamentinə deputat seçilmiş ümummilli lider Heydər Əliyev 1991-ci ilin fevralında Azərbaycan Ali Sovetinin sessiyasında Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı çox sərt məzmunda çıxış etdi və o zaman Azərbaycan dövlətinin problemin həlli ilə bağlı konkret tədbirlər proqramının olmadığını söylədi. Lakin ulu öndərin irəli sürdüyü təkliflər respublika rəhbərliyi tərəfindən qəbul edilmədiyi üçün Azərbaycan xalqına düşmən tərəfindən çox ağır zərbələr vuruldu.

Erməni quldurları sovet ordusunun Xankəndində nəzarətsiz qalmış 366-cı mexanikləşdirilmiş atıcı alayı ilə əlbir olaraq XX əsrin Xatın, Sonqmi faciələrini geridə qoyan Xocalı soyqırımını törətdilər. Erməni quldurları keçmiş SSRİ-nin hərbi dairələrinin köməyinə arxalanmaqla Laçın, Kəlbəcər, Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarını da işğal etdi, vilayətdə və ələ keçirdikləri digər yerlərdə etnik təmizləmə apardılar. Nəticədə, 1 milyondan çox soydaşımız qaçqına və köçkünə çevrildi. Hərbi təcavüz nəticəsində 100 min nəfər yaralandı, 50 min adam şikəst oldu, 20 min nəfər şəhid oldu, 4853 nəfər itkin düşdü.

1993-cü il iyunun 4-də Azərbaycan Respublikasında baş verən hərbi-siyasi böhran ölkədə və ilk növbədə, cəbhə bölgəsində vəziyyəti daha da gərginləşdirdi. 1993-cü il iyunun 15-də ümummilli lider Heydər Əliyev xalqın qətiyyətli tələbi ilə Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyinə qayıtdı. Ulu öndər müstəqil dövlətin həqiqi rəhbəri olaraq ölkədə ictimai-siyasi sabitliyi bərpa etmək və Ermənistanın hərbi təcavüzünün qarşısını almaq üçün qəti addımlar atdı. Yeni ordu quruculuğu sahəsində atılan addımlar hesabına düşmənə ağır və sarsıdıcı zərbələr vuruldu, işğal olunmuş bir sıra yaşayış məntəqələri azad edildi və 1994-cü il mayın 12-də atəşkəs imzalandı.

– Bütün bu deyilənlər qəti surətdə təsdiqləyir ki, 20 Yanvara qədər və ondan sonra baş verənlər Azərbaycana düşmən qüvvələrin gizli və məkrli planlarının ermənilərin əli ilə ardıcıl olaraq gerçəkləşdirilməsinin faciəli epizodlarıdır.

– Əlbəttə bu itkilər, faciələr, əsasən, ona görə baş verdi ki, 70 illik sovet dövründə erməni vəhşilikləri və soyqırımları xalqdan gizlədilmiş, bu mövzuda danışmaq və yazmaq yasaq edilmişdir. Yalnız dövlət müstəqilliyi qazanılandan və ulu öndər Heydər Əliyev 26 mart 1998-ci ildə "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" fərman imzalayandan sonra keçmişdə törədilənlərə obyektiv siyasi qiymət verilmiş, 31 Mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan edilmiş, tariximizin "ağ ləkələr"dən təmizlənmiş halda yazılmasına şərait yaradılmışdır.

2018-ci ildə isə Prezident İlham Əliyev "1918-ci il azərbaycanlıların soyqırımının 100 illiyi haqqında" sərəncam imzalamışdır. Hər iki tarixi sənəddə erməni-bolşevik silahlı dəstələrinin və sovet rəhbərliyinin XX əsrin əvvəlindən başlayaraq azərbaycanlılara qarşı törətdikləri bəşəri cinayətlər barədə həqiqətlər rəsmi surətdə əksini tapmış, bu faciələrin ölkə və dünya ictimaiyyətinə daha dolğun çatdırılması üçün əsaslı tədbirlər gerçəkləşdirilmişdir.

Sonda bildirim ki, heç bir cinayət cəzasız qalmadığı kimi, erməniləri Azərbaycan xalqının cəlladına çevirmiş sovet dövləti də qanlı cinayətlərinin əvəzi olaraq 20 Yanvardan sonra sürətlə çökməyə başladı və ədalətin təntənəsi olaraq tarixə gömüldü. Azərbaycan isə dövlət müstəqilliyini bərpa etdi, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə ədalətlə son qoymaq üçün zəruri olan gücü toplamağa başladı. Artıq ölkəmiz tələb olunduğundan da artıq iqtisadi hərbi qüdrətə çatıb.

Ermənistanın 1988–1994-cü illərdə həyata keçirdiyi işğal nəticəsində Azərbaycan Respublikası ərazisində 946 yaşayış məntəqəsi, 6 min sənaye, kənd təsərrüfatı və başqa müəssisə, ümumi sahəsi 9 milyon kvadratmetr olan 150 min mənzil, 4366 sosial-mədəni təyinatlı müəssisə, 690 orta məktəb, o cümlədən 850 məktəbəqədər müəssisə, 665 tibb məntəqəsi, 927 kitabxana, 22 muzey, 4 rəsm qalereyası, 6 dövlət teatrı, 44 məbəd, 9 məscidin məhvinə səbəb olmuşdur. Azərbaycan xalqına qarşı edilən hərbi təcavüz nəticəsində vurulan maddi zərərin həcmi 320 milyard ABŞ dollarından çoxdur.

Lakin biz itirilmiş torpaqlara mütləq qayıdacağıq. Bunu dövlətimizin gücü, Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin iradəsi, qətiyyətli siyasəti, ədalətin bizim tərəfimizdə olması və hər bir işğalçının gec-tez məğlubiyyətə uğraması ilə bağlı tarixin pozulmaz hökmü vəd edir. 2016-cı ilin Aprel döyüşlərində Cocuq Mərcanlıdan Böyük Qayıdışımızın başlanması da bu həqiqəti təsdiqləyir. 20 Yanvar şəhidləri isə bu həqiqət yolunda qurban getmiş qəhrəman soydaşlarımızdırlar.

– Maraqlı müsahibə üçün sağ olun.

Söhbəti hazırladı:
Tahir AYDINOĞLU,
"Xalq qəzeti"